

СУБ'ЄКТИ І ОБ'ЄКТИ ПОЛІТИКИ ЯК ЕЛЕМЕНТИ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН

Суб'єкти й об'єкти політики як обов'язкові елементи політичних відносин знаходяться в постійній єдності, взаємозв'язку і взаємозалежності між собою, при цьому кожний з них має тільки йому властиві ознаки.

Суб'єкти політики - це люди, їхні організації, рухи, інститути, окремі особистості, що беруть участь у політичному житті суспільства і держави і чия активна практична діяльність спрямована на перетворення політичної й інших сфер життєдіяльності людей як відповідних об'єктів політики. Отже, суб'єкти політики спроможні сформулювати і реалізувати власні цілі, мають усвідомлені інтереси і потреби, цілеспрямовану активність, тобто суб'єкти політики є головним регулятором взаємодії з об'єктом, керування ім.

У процесі діяльності суб'єкт взаємодіє з реальними суспільними відносинами і вибирає з них той шар, що має для нього певний інтерес. Тому об'єкт взагалі, і політики зокрема, - це той предмет, конкретна галузь реальності, що стала значимою, цікавою або необхідною для суб'єкта. Об'єкти політики - це реальна політична дійсність із властивими їй суспільними відносинами, насамперед політичними, політична система суспільства в цілому, її елементи, форми політичного життя, сфера політичних інтересів, протиріччя політичного процесу, як у межах держави, так і в регіональному або світовому просторі. Об'єкт політики дає уявлення про те, на що суб'єкт політики спрямовує свою активність у вигляді перетворюючої або руйнуючої політичної діяльності.

Розглянемо основні характеристики суб'єкта й об'єкта політики.

Спроможність суб'єкта творити політику, тобто впевнено і дещо самостійно брати участь у політичному житті у відповідності зі своїми інтересами і взаємодіяти з іншими суб'єктами політики, визначають як «політичну суб'єктність».

Діяльність різноманітних суб'єктів у політиці може мати різноманітні цілі і різний ступінь активності. Остання різко зростає в кризові і перехідні періоди громадського життя і може мати як соціально-конструктивний підтверджуючий, характер, так і деструктивний, антисоціальний, що порушує встановлені в інтересах народу правові норми. Прикладом останнього може слугувати політичний тероризм. Політична активність виявляється в множині форм: переговорному процесі; діяльності політичних лідерів, еліт, партій, державного апарату; масових політичних діях (мітингах, демонстраціях, бунтах). Як крайня форма політичної активності виступають соціальні революції, у ході яких відбувається корінне руйнування сформованих суспільних відносин.

Отже, суб'єкти політики активні за своєю природою. Рушійною силою такої активності, цілеспрямованої політичної діяльності є наявність політичного (у сукупності й у залежності з іншими) інтересу. Обсяг активності, обумовлений спроможністю суб'єкту, впливати на поведінку людей (взаємодіяти з іншими суб'єктами політики), підкоряти політичні дії

розробленим цілям, викликати зміни в політичному середовищі. Суб'єктність у політиці визначається залежністю між об'єктивними можливостями діяти, які обмежуються структурою політичних сил і досягнутим рівнем зрілості суб'єкта, зрілістю політичного середовища і т.п. і суб'єктивними можливостями (знаннями, уміннями діяти, послідовністю діяльності, мотивацією, емоційним станом, волею і т.п.).

Суб'єкти політики мають свої особливі функції, дії яких регулюються правовими відношеннями і нормами. Так, основна функція таких політичних суб'єктів як держава і її органи - організація і підтримка політичної влади. Суб'єкти політики також визначають, хто є головною особою, хто другорядно, а хто є масою, юрбою, пасивним об'єктом маніпулювання.

Серед ряду класифікацій суб'єктів політики одним із розповсюджених є їхній розподіл на індивідуальні і групові суб'єкти політики. До індивідуальних відносять окремі особистості. Саме особистості є головним суб'єктом політики, оскільки всі інші групові або колективні суб'єкти особистісні. Але це не механічна, автоматична політична якість: бути суб'єктом. Людина не народжується суб'єктом, а стає їм у процесі тривалої політичної соціалізації, постійних зв'язків, певних соціальних відношень з іншими суб'єктами політики.

До групових або колективних суб'єктів політики відносяться соціальні спільності людей (народ, етнос, соціальні групи та ін.), політичні інститути (держава, політичні партії, суспільно-політичні організації та ін.). Щоб стати суб'єктом політики, соціальні спільності

людей повинні, принаймні, усвідомити свої загальні інтереси, організовано і міцно встановити й оформити зв'язок між членами конкретної соціальної спільності людей і реалізувати ці інтереси в практичній діяльності.

Існує також розподіл суб'єктів політики на первинні і вторинні суб'єкти. Первинними суб'єктами є індивіди і значні суспільні групи як організоване ціле, об'єднане спільністю інтересів і прагнень, у тому числі: світова співдружність, цивільне товариство, народи, етнічні і соціальні групи, територіальні і релігійні об'єднання. Вторинними ж суб'єктами є різноманітні сили, що відбивають політичну структуру цивільного товариства, реалізують волю й інтереси різноманітних груп, які грають істотну роль у політиці і у міру своєї спроможності служать якомусь класу, прошарку, користуючись його підтримкою. До них відносяться політичні інститути і політичні організації - держава, партії, суспільно-політичні об'єднання, ініціативні комітети.

У значних суспільних групах, як первинних суб'єктах політики, їх внутрішній і взаємний зв'язок, відокремлення, самовизначення, самоорганізація і консолідація складають передумову для виникнення тих або інших політичних організацій, суспільних інститутів, державних органів. Їхні інтереси окреслять потенційне поле політики, сферу конфронтації і співробітництва, функції і межі влади. Без окресленої ними потреби було б неможливо ефективне функціонування політичних партій, їхніх стратегій, програм, лідерів, організаційних форм, методів діяльності. Реальним підтвердженням цього служить доля організацій, що позбавилися

суспільної опори, і політиків.

Первинні суб'єкти є вихідними у формуванні політики. Вони є носіями політичних інтересів, потреб, на яких засновується усвідомлена і неусвідомлена політична діяльність. Саме інтереси і потреби спонукають до політичних дій різні соціально-політичні спільності.

Вторинні суб'єкти політики - похідні стосовно первинних, як із генетичної точки зору (оскільки вони утворилися головним чином у відповідь на запити певних груп), так і функціональної (тому що вони виконують службову і виконавчу роль стосовно значних суспільних груп). За засобами реалізації своїх завдань вони можуть відрізнятися друг від друга диференційованим ступенем самостійності, активності, ефективності. Їхніми головними функціями є розробка цінностей і цілей цивільно-політичної діяльності.

Між суб'єктами політики існує динамічна система взаємовідносин - залежності, підпорядкування, відносної автономності та ін. Місце і роль того або іншого суб'єкта політики в цій системі визначаються його готовністю впливати на політичні процеси, тобто наявністю необхідних політичних якостей, політичної культури.

Окремо узятий індивід реально стає суб'єктом політичного процесу тільки в тієї мірі, у якій він діє від імені будь-якої іншої групи інтересів і має підтримку від цієї групи. При такому підході до визначення політичної суб'єктності реальними суб'єктами політичної діяльності стають групові суб'єкти політики - соціально-політичні спільності. Ідентифікація члена спільності із суб'єктом

політики - найважливіший механізм прилучення до політичних процесів. Тому вихідною ознакою суб'єкта політики є його положення як представника спільності, від імені якої він виступає. Відношення представництва припускають, що «мільйони» існують не як окремі поруч стоячі одиниці, а як якась спільність, утворена об'єктивними зв'язками і засобом усвідомлення себе у світі. Завдяки своїм представникам соціальна спільність усвідомлює себе як самостійно чинний суб'єкт, від рішень і дій якого залежить життя всього товариства в цілому. Соціально-політичні спільності як суб'єкти політики - це цілісні утворення, що формуються на основі певних соціально-політичних і культурно-економічних зв'язків, тенденцій і перспектив розвитку. Кожна соціально-політична спільність діє лише властивою їй уявою. Ієрархічна структура групових суб'єктів політичної діяльності залежить від характеру соціально-політичних спільностей, виконуваних ними функцій і ролі в політичній структурі товариства.